

Historie a současnost pojistných podvodů

History and Present of Insurance Fraud

JAN CHMELÍK¹

Abstrakt

Tématem tohoto odborného pojednání jsou pojistné podvody z pohledu historie a současnosti. Přibližuje historii pojistných podvodů, jejich charakteristiku a definici v zákoně i mimo něj, zkoumá příčiny a dopady pojistných podvodů na pojišťovny a její klienty. Práce zahrnuje i výčet způsobů, jimiž lze s pojistnými podvody bojovat a taktéž pohled na moderní způsoby a technologie prevence. Nedílnou součástí tohoto typu příspěvků je také trestně právní posouzení protiprávních jednání souvisejících s pojistnými podvody. Obsahem jsou též doporučení pro preventivní činnost pojistitelů proti pojistným podvodům. Práce poskytuje náhled i na aktuální statistiky pojistných podvodů v České republice.

Klíčová slova

pojistný podvod, příčiny a dopady pojistných podvodů, prevence, podvod, trestný čin

Abstract

The theme of this treatise are professional insurance fraud from the perspective of past and present. It brings the history of insurance fraud, their characteristics and the definition in the law and beyond, examines the causes and effects of insurance fraud to the insurance company and its clients. The paper includes a list of ways you can fight with insurance fraud and also look at modern methods and prevention technologies. An integral part of this type of contribution is also criminal law offenses related to insurance fraud. Content are also recommendations for preventive action of insurers against insurance fraud. Work provides insight on current statistics of insurance fraud in the Czech Republic.

Key words

insurance fraud, causes and effects of insurance fraud, prevention, fraud, criminal act

Úvod

Pojistné (pojišťovací) podvody jsou fenoménem devadesátých let, kdy je celkově zaznamenán nepříznivý vývoj organizované kriminality. Objevily se zcela nové formy páčání závažné hospodářské trestné činnosti, zejména vysoce organizovaného charakteru. Jedním z projevů této organizované kriminality se staly i do té doby zcela zanedbatelné a nevýznamné projevy podvodných jednání v pojišťovnictví. Pojistné podvody velmi rychle přesáhly „regionální“ charakter a jsou řazeny do kategorie „nadmárodní kriminality“, tj. přesahují hranice státu. U pojistných podvodů je zjišťována stále větší míra profesionality pachatelů, která se projevila téměř ve všech oblastech kriminality. To se v první řadě dotklo

¹ doc. JUDr. Jan Chmelík, Ph.D., Vysoká škola finanční a správní, Praha, e-mail: diserta@seznam.cz

pojištění motorových vozidel, dále všech kategorií pojištění odpovědnosti, pojištění majetku proti odcizení, pojištění domácností a dalších. V té souvislosti byl predikován předpoklad, že v dalším vývoji lze očekávat nárůst pojistných podvodů a pojištění rizik spojených s výpočetní technikou. Tento předpoklad se také v dalším vývoji potvrdil.

Vnější příčiny popsané situace jsou spojovány se změnami ve společnosti, které přinesly výrazný posun orientace obyvatel, v jejich mentalitě a zejména v posunu ke konzumnímu způsobu života. Hledání snadných zisků, snaha vytěžit maximální prospěch z každé vhodné situace, to jsou primární příčiny vzniku pojistných podvodů. Na druhé straně příčinou pojistných podvodů na straně samotných pojišťoven je v první řadě samotný pojistný vztah mezi pojišťovnou a subjektem, založený na vzájemné důvěře mezi smluvními stranami. Tak se pojišťovací podvod, stejně jako „podvod daňový“, stává určitým druhem „sportu“, který přináší značné zisky. Pachatelé se necítí být vinní při lživém vyplňování pojistných smluv, pojistných událostí, při nadhodnocování škodní události – „vždyť to tak dělají všichni“. To vše je umocňováno pseudojistotou, že takové chování nebude odhaleno, v nejhorším případě dojde k odmítnutí proplacení škody ze škodní události.

Oproti předchozím letům, kdy pojistným podvodům dominovalo pojištění majetku a motorových vozidel, roste v posledních letech významně podíl případů, které jsou zjišťovány v rizikovém a životním pojištění. Stále častěji jde o práci organizovaných skupin, které využívají falešné lékařské zprávy od „spolupracujících“ lékařů. Odškodnění se v takových případech pohybuje ve statisících. Zároveň často stejnou *pojistnou událost* podvodníci zkusí uplatnit u více pojišťoven.

K typickým příkladům pojistných podvodů můžeme zařadit pojištění osob (uzavření pojištění denních dávek odškodného s cílem jejich zneužívání prostřednictvím předstírání nemoci či úrazu), majetkové pojištění (předstírání vloupání do bytu a deklarování odcizení předmětů), pojištění motorových vozidel (úmyslně navýšená škoda či fingovaná dopravní nehoda) a další.

Počet odhalených podvodů za rok 2016 v porovnání s předchozím rokem narostl, pojišťovny prověřily celkem 16 043 podezřelých pojistných událostí, ve kterých odhalily pojistné podvody za 1,218 miliardy korun. Srovnáme-li v základních ukazatelích rok 2016 s rokem předchozím, tj. rokem 2015, počet událostí prověřovaných pojišťovnami vzrostl o 1,9% z 15 743 na 16 043 pojistných událostí.

Celková výše objemu prokázaných pojistných podvodů meziročně narostla o 0,8 procenta a počet pojistných událostí s odhaleným pojistným podvodem narostl o 3,6 procenta. Markantní nárůst pojistných událostí byl zaznamenán u pojištění osob, konkrétně u úrazového pojištění. Zde pojišťovny prověřují i odhalují největší počet pojistných podvodů. Podvody v úrazovém pojištění mají 73procentní podíl na všech prověřovaných pojistných událostech u pojištění osob. Zhruba pětinu ze všech pojistných podvodů představují pojistné události u životního pojištění, pojištění nemoci má šestiprocentní podíl. Průměrná výše škody prokázaného pojistného podvodu dosahuje nejvíce u životního pojištění (109 tisíc korun), u pojištění nemoci jde o zhruba 46 tisíc korun a u úrazového pojištění se jedná o 36 tisíc korun.

Pojistné podvody v roce 2016²

Obor pojištění	Počet případů	Výše prokázané škody (v tis. Kč)
Pojištění osob	7 660	201 705
Pojištění vozidel	5 784	330 592
Pojištění majetku	1 770	446 286
Pojištění odpovědnosti	829	239 516
Celkem	16 043	1 218 098

U pojištění vozidel se těžiště prověřovaných pojistných událostí postupně přesouvá z havarijního pojištění na povinné ručení. V roce 2010 tvořily podezřelý pojištění události u havarijního pojištění 63 procent všech prověřovaných pojistných událostí z pojištění vozidel, v roce 2016 šlo již „jen“ o 40 procent případů. Podíl povinného ručení na prověřování pojistných podvodů v pojištění vozidel naopak narostl z 37procentního podílu v roce 2010 na 60procentní podíl v roce 2016.

U povinného ručení výrazně narůstá počet prověřovaných událostí spojených se škodami na zdraví. Přestože se jedná o stovky případů (v roce 2016 přesně 300 prověřovaných pojistných událostí), které se na celém segmentu prověřovaných pojistných událostí podílejí pěti procenty, tak vzhledem k velmi vysoké průměrné výši prokázaného podvodu (kolem dvou milionů korun) představují škody na zdraví zhruba dvě pětiny odhalené částky pojistných podvodů z celého segmentu pojištění vozidel.

Pokusy o pojistné podvody nacházíme ve všech oblastech pojištění. Lidé jsou velmi vynalézaví a snaží se být z legální pojistné události vyzískat nelegálně maximum. Např. senior v jižních Čechách si z pádu na chodník udělal výnosný byznys. Pojistil se hned u několika pojišťoven a začal cestovat – projel Vídeň, Berlín, Bratislavu, Varšavu i Budapešť. Zajímavé bylo, že v každém městě měl tu smůlu, že uklouzl a dopadl na chodník. Škody uplatňoval ze svých úrazových pojistek a podobných nehod zvládl nahlásit i pět ročně.

Žena zase zneužila nespěprávnosti svého těžce nemocného invalidního bratra. S vědomím, že muž byl velmi těžce nemocen a do konce života mu nezbyvalo mnoho, uzavřela na něj několik životních pojistek. Při jejich sjednávání ovšem zamlčela vážné choroby, kterými její bratr dlouhodobě trpěl, a těšila se, že po jeho smrti bude z pojistek inkasovat nemalé částky. Trestně stíhán byl muž z Chomutovska, který nahlásil krádež svého osobního vozu Škoda Octavia. Policisté, kteří dostali oznámení stejně jako pojišťovna, vyšetřováním zjistili, že vozidlo nebylo ve skutečnosti odcizeno, ale prodáno na náhradní díly s vědomím a souhlasem pojištěného.

Kuriózní pojistný podvod oznámila klientka ze severních Čech. Nahlásila pojišťovně poškození zevních genitálií při jízdě na kolotoči. Škodu ve výši několika desítek tisíc korun chtěla zaplatit z odpovědnostní pojistky provozovatele pouťové atrakce. Ve skutečnosti

² Zdroj: Česká asociace pojišťoven 2017.

se této mladé dámě trochu vymkla pouťová zábava z rukou, protože nepříjemná tržná poranění intimních partií jí nezpůsobila sedačka kolotoče, nýbrž pět mladíků, se kterými se rozhodla vyzkoušet netradiční sexuální praktiky na pouťové atrakci.

Roste počet lidí, kteří jsou schopni si kvůli vyplacení pojistného způsobit vážná zranění. Celkem běžné jsou jednoduché zlomeniny, například prstů, ale objevují se i zranění podstatně závažnější, kdy si klient nechal rozdrtit několik prstů na noze. Před tím ovšem neopomněl pojistit se u několika pojišťoven. Po nezbytné léčbě po zranění pak postupně uplatňoval pojistnou událost u jednotlivých pojišťoven, kde nahlásil, že mu spadla skříň na nohu a přišel o dva prsty. Od tří pojišťoven pak inkasoval přes 70 tisíc korun. Devastující ránu do nohy si nechal způsobit kamarádem.

Stále častěji se objevují i podnikatelské podvody. Klasickým příkladem je podnikatel, který se snažil vydělat na skutečném vloupání do své prodejny. Předložil doklady nejenom o odcizeném zboží, ale po dohodě s jinou firmou i od zboží, které nikdy v jeho prodejně na pultech nebylo. Celková škoda se vyšplhala na 195 tisíc korun.

Zajímavé je srovnání statistik pojistných podvodů z trestního řízení, tedy kriminálních statistik a statistik pojišťoven. **Podle kriminální statistiky MV bylo v roce 2016 evidováno celkem 520 pojistných podvodů, za které bylo stíháno celkem 461 pachatelů z toho 121 žen, s celkovou škodou 101 617 000 Kč. Objasněnost této kriminality byla 70,38 %.**

Stručná historie pojišťovnictví v Česku se datuje od konce 17. století. Roku 1699 podal Jan Kryštof Bořek návrh na zavedení povinného požárního pojištění budov v Čechách. Jeho návrh spočíval v zavedení protipožárního fondu, do něhož by povinně přispívali všichni občané, kteří by si právě koupili dům. Ke vzniku fondu však nakonec nedošlo. V roce 1777 byla zřízena pojišťovna proti škodám z ohně na polních zásobách, nábytku, nářadí a dobytku. Neměla však dlouhého trvání a brzy zanikla. Patentem z roku 1819 je umožněno zřizování soukromých pojišťoven. V roce 1822 vznikly v Terstu (ekonomickém centru monarchie) a v roce 1825 ve Vídni. Roku 1827 byla založena První česká vzájemná pojišťovna a jednalo se tehdy o požární pojištění. Z historického pohledu lze za důležité považovat 30. léta 20. století, kdy bylo zavedeno povinné pojištění zákonné odpovědnosti motorových vozidel (č. 198/1932 Sb.) a byly přijaty zákony upravující pojistnou smlouvu. I přesto nejčastějšími produkty pojištění zůstaly požární pojištění, odpovědnostní a úrazové pojištění a pojištění proti krádežím a vloupání.

Do roku 1997 byl pojistný podvod řešen jako rozkrádání majetku, avšak v tomto roce byla do trestního zákonodárství přidána také skutková podstata trestného činu pojistného podvodu.

Významným mezníkem pojišťovnictví je rok 1994, ve kterém byla založena Česká asociace pojišťoven.

1 Charakteristika pojistného podvodu

Za pojistný podvod je považováno protiprávní jednání fyzické nebo právnické osoby s cílem získat neoprávněný prospěch nebo obohacení na úkor pojišťovny. Pojistný podvod je posuzován jako stejnojmenný trestný čin podle § 210 trestního zákoníku, při jehož spáchání hrozí pachateli trest odnětí svobody ve výši až 10 let. Dopustí se jej každý, kdo při sjednávání pojistné smlouvy nebo uplatnění nároku na pojistné plnění uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí nebo úmyslně vyvolá pojistnou událost nebo stav vyvolaný pojistnou událostí udržuje v úmyslu zvýšit vzniklou škodu.

Pojistný podvod, stejně jako úvěrový podvod, patří do kategorie protiprávních jednání založených na podvodném jednání pachatele. Za základní trestný čin této kategorie protiprávních jednání lze označit trestný čin podvod, všechny pak patří do skupiny majetkové trestné činnosti. Podvody jsou považovány za velmi nebezpečnou formu trestné činnosti zejména pro svoji kvalifikovanost a výskyt jak v oblasti obecné kriminality, tak v oblasti hospodářské kriminality.

K základním formám spáchání trestného činu **podvod**, které obsahuje skutková podstata § 209 trestního zákoníku, patří uvedení v omyl, využití omylu a zamlčení podstatných skutečností, a v důsledku toho způsobení na cizím majetku škody nikoli nepatrné.

Uvedené tři základní formy spáchání trestného činu podvodu v odst. 1 § 209 TrZ se modifikují v řadě způsobů spáchání, z nichž ne každý lze aplikovat na pojistné podvody.

- 1. Uvedení v omyl nebo využití omylu v osobě** – tento způsob nelze u pojistného podvodu nalézt, neboť pachatel zde poškozeného neuvádí v omyl, nebo nevyužívá jeho omylu ve vztahu ke svému společenskému nebo pracovnímu postavení a ani ve vztahu ke své totožnosti. Pachatel zde téměř nikdy svoji totožnost nezatajuje, neboť předpokládané pojistné plnění musí přijmout konkrétní fyzická nebo právnická osoba a dále pro uzavření pojistné smlouvy není třeba ani určitého společenského nebo pracovního postavení.
- 2. Uvedení v omyl nebo využití omylu ve vztahu k předmětu podvodu** rovněž není typický způsob páchání pro pojistné podvody, neboť pachatel zde není tou osobou, která určitou věc nebo službu prodává.
- 3. Uvedení v omyl nebo využití omylu ve faktu činnosti či události** – tato jednání pachatelů spočívající ve vyvolání nebo využití mylných představ jednak o činnosti pachatele a i o vzniku určité události. Jde o typická jednání pachatelů pojistných podvodů. V případě, že pachatel vyvolává nebo využívá mylných představ o své činnosti, je pro pojistný podvod charakteristické jednání, které spočívá v tom, že při sjednávání pojistné smlouvy uvádí nepravdivé údaje a v případě, že pachatel vyvolává nebo využívá mylných představ o vzniku určité události, je pro pojistný podvod charakteristické jednání, které spočívá v tom, že nepravdivé údaje uvádí pachatel při uplatnění nároku na pojistné plnění.
- 4. Uvedení v omyl nebo využití omylu ve vztahu k příslibům.** Těmito jednáními pachatelů nelze naplnit skutkovou podstatu trestného činu pojistného podvodu.

Skutková podstata trestného činu **pojistný podvod** je speciálním ustanovením ve vztahu k podvodu. Je složena ze dvou základních skutkových podstat (odst. 1, odst. 2) a 4 kvalifikovaných skutkových podstat a stanovením podmínky trestnosti přípravy v odst. 7. Trestného činu pojistného podvodu podle § 210 TrZ se tak dopustí ten, kdo uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí v souvislosti s uzavíráním nebo změnou pojistné smlouvy, v souvislosti s likvidací pojistné události, nebo při uplatnění práva na plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění (odst. 1). Podle druhé základní skutkové podstaty bude potrestán, kdo v úmyslu opatřit sobě nebo jinému prospěch vyvolá nebo předstírá událost, s níž je spojeno právo na plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění, nebo stav vyvolaný pojistnou událostí udržuje, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou.

V kvalifikovaných skutkových podstatách je vyjádřena recidiva (odst. 3), kvalifikovaný následek (větší škoda, značná škoda, škoda velkého rozsahu), organizovanost spáchání pojistného podvodu (spáchá čin uvedený v 1 nebo 2 odstavci jako člen organizované skupiny – odst. 5 písm. a) a další okolnosti, které jsou podmínkou pro použití vyšší trestní sazby.³

K typickým formám pojistných podvodů, jak již bylo naznačeno v předcházející kapitole, můžeme zařadit pojistné podvody u:

- tzv. úrazového pojištění,
- pojištění léčebných výloh,
- pojištění příjmů v době pracovní neschopnosti,
- pojištění vážných chorob,
- pojištění domácnosti včetně rekreačních domácností,
- pojištění staveb,
- cestovního pojištění,
- pojištění odpovědnosti za škodu, a další.

Typickou formou pojistných podvodů v dopravě jsou podvody v souvislosti s havarijním pojištěním motorových vozidel a pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla. Jde o nejméně častější způsoby páchaní trestného činu pojistný podvod. Havarijní pojištění motorových vozidel je uzavíráno zejména pro případ poškození, zničení nebo odcizení motorového vozidla. **V první skupině** jsou pojistné podvody, kdy dochází k údajným krádežím vozidel. Pachatelé zde uvádějí v omyl pojistitele jednak při sjednávání pojistných smluv zejména tím, že se snaží:

- nadhodnotit vozidlo dodatkovou výbavou, kterou vozidlo není vybaveno, nebo je vybaveno jen pro sjednání pojistné smlouvy a poté je tato výbava opět vymontována,
- pojistit vozidlo, které bylo odcizeno v zahraničí a dovezeno do České republiky, kde pro něj byly vytvořeny nové identifikační znaky (VIN, číslo motoru apod.), nové doklady,
- přihlásit vozidlo k provozu v České republice a poté pojistit vozidlo, které je zapůjčeno spolupachatelem (i když je formálně deklarován jeho prodej) ze zahraničí, vozidlo se po uzavření pojistné smlouvy vrací zpět do zahraničí a v České republice je nahlášeno jeho údajné odcizení a poté i pojistná událost,

³ Blíže bude pojednáno ve 4. kapitole článku.

- při uzavírání pojistné smlouvy se změnou identifikačních znaků a dokladů zatajit skutečné stáří vozidla a poté při údajné krádeži získat vyšší pojistné plnění,
- ve spolupráci s pracovníky pojišťoven uzavírat pojistné smlouvy na vozidla prodaná mimo území České republiky a v podstatě pojišťovat pouze „doklady od vozidla“,
- ve spolupráci s pracovníky pojišťoven uzavírat pojistné smlouvy na vozidla, která již byla skutečně odcizena, a proto antedatují dobu uzavření pojistné smlouvy a snaží se vzbudit dojem, že vozidlo bylo v době odcizení pojištěno.

Časté jsou i pojistné podvody, kdy dochází k údajným poškozením vozidel při dopravních nehodách nebo živelných událostech. Pachatelé zde uvádějí v omyl pojistitele jednak při sjednávání pojistných smluv zejména tím, že se snaží ve spolupráci s pracovníky pojišťoven uzavírat pojistné smlouvy na vozidla, která již předtím byla poškozena při dopravní nehodě, a proto antedatují dobu uzavření pojistné smlouvy a snaží se vzbudit dojem, že vozidlo bylo v době nehody pojištěno, a dále uvádějí pojistitele v omyl při hlášení pojistných událostí.

Druhou typickou formou pojistných podvodů u motorových vozidel jsou podvodná jednání v kontextu s **pojištěním odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla**. Z titulu tohoto zákonného pojištění je hrazena škoda způsobená provozem motorového vozidla druhému účastníku dopravní nehody usmrcením, újmou na zdraví, poškozením, zničením, ztrátou nebo odcizením věci v souvislosti se škodou způsobenou provozem vozidla. U obou skupin pojistných podvodů je typické, že pachatelé zde mohou uvést v omyl pojistitele např. tím, že:

- ve spolupráci s příslušníky dopravní policie vytvářejí fingované protokoly o dopravní nehodě a poté pracovníkům pojišťoven k prohlídce přistavují jiné havarované vozidlo, nebo u nižších škod, kde není vyžadována prohlídka havarovaného vozidla pracovníkem pojišťovny, nahlásí údajnou nehodu, doloží potvrzení od policie a pojistnou událost si nechají likvidovat rozpočtem pojišťovny,
- za spoluúčasti druhého řidiče, obvykle „známého“ pachatele, inscenují domnělé dopravní nehody, které poté nechávají vyšetřit policii a škodu na vozidle hradí pojišťovna z titulu pojištění jejich „známého“,
- ve spolupráci s pracovníky autoopraven úmyslně nadhodnocují cenu opravy a uvádějí výměnu náhradních dílů, které jsou pouze opraveny nebo nebyly vůbec poškozeny.

2 Příčiny a kriminogenní faktory pojistných podvodů

Řada kriminogenních faktorů souvisí s tzv. negativními okolnostmi, které jsou odhalovány orgánem činným v trestním řízení a souvisí zejména s kriminalistickými postupy v prvotní fázi objasňování, zejména při práci na místě činu. Např. z kriminogenních faktorů lze uvést:

- *rozporné místo škody* – připravená (zinscenovaná) škoda, např. vozidlo bylo záměrně ponecháno v oblasti s nadměrným výskytem krádeží vozidel nebo odvezeno na opuštěné místo a tam podpáleno,
- *požár objektu pojištění (vozidla, budovy, kanceláře, provozovny, dopravního prostředku atd.)* – krádež a požár mohly být pojištěným zinscenovány,

- *neúplná nebo sporná dokumentace* – vozidlo může být ojeté, neschopné jízdy nebo odcizené, investice do opravy jsou nerentabilní, zakrývá se manko, technická závada na objektu, atd.
- *u vozidel najetý vysoký počet kilometrů, špatný technický stav* – vozidlo může být u konce životnosti, je neprodejné nebo náklady za jeho opravu jsou příliš vysoké, přetočený tachometr,
- *sporný nebo neprůkazný způsob koupě* – koupený objekt ve skutečnosti neexistoval, nebo nemusí být vlastnictvím pojištěného,
- *vniknutí do objektu je v rozporu se stopami nalezenými na místě činu* – škoda se nemusela stát uvedeným způsobem nebo se nemusela stát vůbec (jedna z velmi častých negativních okolností).

Již v úvodu bylo naznačeno, že škála příčin, které vedou k páchání pojišťovacích podvodů je široká. Mimo obecné příčiny, je potřebné z kriminalistického hlediska uvést i takové, které jsou zjišťovány praxí při objasňování těchto kriminálních deliktů. Jde o **obecné příčiny**, které jsou zastoupeny i u jiných kriminálních jednání např.:

- neefektivnost pojistného vztahu (stále platím a nic z toho nemám), pomsta pojišťovně,
- z pohledu pojištěnce nízké plnění pojišťovny v předešlých pojistných událostech,
- finanční potíže,
- podvod „patří k podnikání“ a proč to nezkusit, když to vyšlo kolegovi,
- relativně nízké riziko odhalení podvodu,
- klamavá a neseriózní reklama a rozpor se skutečností,
- na veřejnosti, zejména mezi podnikateli posuzováno jako „kavalírský delikt“, který zvyšuje sebevědomí, a další.

K jevovým formám pojišťovacího podvodu můžeme zařadit např.:

- úmyslné poškození sebe nebo pojištěné věci,
- předstírané loupežné přepadení,
- předstírané vloupání do objektu nebo odcizení věci,
- žhářství,
- fingovaná krádež motorového vozidla,
- předstíraná nebo „úmyslná“ dopravní nehoda a další.

Kriminogenní faktory pojistných podvodů (kauzalita pojistných podvodů), jinak také v praxi nepřesně označované jako „indikátory pojišťovacích podvodů“⁴, jsou souhrnem praxí vysledovaných okolností, které mohou předznamenávat úmysl pojištěné osoby podvodným jednáním získat neoprávněný majetkový prospěch již před uzavřením pojistného vztahu nebo v jeho průběhu. Kriminogenní faktory je možné vztahovat k řadě okolností souvisejících s pojistným vztahem, zejména však k pojistné smlouvě, k pojištěnému nebo k pojistníkovi. Kriminogenní faktory mají velký význam pro odhalování pojišťovacích podvodů kriminální policií. Podstatně více jsou však využívány pracovníky pojišťoven.

4 Srovnej Příručku pro prevenci, vyšetřování a indikaci pojistných podvodů, Česká asociace pojišťoven, Praha, 1998.

3 Charakteristika pachatelů trestného činu pojistný podvod

Jestliže u trestného činu podvod spočívá úspěch podvodného jednání v intelektových schopnostech pachatele, ve schopnosti navazovat kontakty, znalostech a výřečnosti, schopnosti improvizovat a přizpůsobit se situaci, nedá se tato charakteristika obecně převzít pro pachatele všech výše uvedených pojistných podvodů rozdělených podle předmětu útoku pachatele.

Např. u velmi četného pojistného podvodu v souvislosti s havarijním pojištěním motorových vozidel a zákonného pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla lze obecně říci, že pachatel trestného činu pojistný podvod nemusí mít žádné výrazné intelektové nebo jiné schopnosti. Pachatelem zde může být kdokoli, kdo má způsobilost k právním úkonům a je oprávněn uzavřít pojistnou smlouvu.

Profil pachatele pojistných podvodů směřujících proti havarijnímu pojištění motorových vozidel, tvoří obvykle nemajetné osoby bez středoškolského vzdělání, ve věku 20–30 let, bez výjimečných intelektových schopností. Velmi často jde o tzv. bílé koně, kteří se nechají zlákat (za velmi malou finanční odměnu, která představuje asi 1–5 % ceny vozidla) organizátory pojistných podvodů, aby si na svoji osobu vzali na leasing vozidlo, které poté oni sami, nebo další osoby vyvezou mimo území České republiky, kde je prodají a nahlásí policii v zahraničí nebo v České republice jeho údajné odcizení.

Naopak u pojistných podvodů spáchaných v pojištění průmyslu a podnikatelů se jedná o pachatele vzdělané, na intelektuální výši, umí navazovat kontakty, znají danou problematiku a dokážou se přizpůsobit situaci a improvizovat. Mají schopnost přesvědčit osoby, které uzavírají pojistnou smlouvu nebo likvidují škodu, že takové úmysly vůbec nemají.

Pachatelem pojistného podvodu může být **kdokoli z účastníků pojistné smlouvy** – pojistník, pojištěný či pojistitel. Kdokoli, kdo uvede nepravdivě nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí v souvislosti s uzavřením nebo změnou pojistné smlouvy, v souvislosti s likvidací pojistné události, nebo při uplatnění práva na plnění z pojištění. Pachatelem může být kdokoli, kdo má způsobilost k právním úkonům a je oprávněn uzavřít pojistnou smlouvu. Nejčastějším pachatelem bude pojištěný v případě, že se bude jednat o likvidaci pojistné události nebo při uplatnění práva na plnění z pojištění. Pachatelem či spolupachatelem může být také **pojišťovací agent nebo i samotný likvidátor** či jiná osoba. Potrestány budou samozřejmě i tyto osoby, které nejsou přímými účastníky. Rozdíl oproti klasickým podvodům lze shledat v tom, že pachatel je u pojistného podvodu až na výjimky známý. Jelikož se jedná o vyplacení pojistného plnění konkrétní osobě, sám proto svoji identitu neskrývá. V závislosti na osobě pachatele hovoříme také o pojistných podvodech interních a externích.

Pachatelé se tedy v zásadě dělí na interní a externí. **Externí** pachatelé samozřejmě stále vytvářejí největší podíl v této trestné činnosti, jsou jimi zákazníci pojišťoven. Typický profil se u těchto pachatelů nedá jednoznačně určit, neexistuje žádná jejich jednotná charakterová vlastnost, podle níž by se dali lépe identifikovat.

Co se týče **interních** pachatelů, podle kriminologických výzkumů jde nejčastěji o „běžné“ zaměstnance. Motivací pro zaměstnance spáchat trestný čin pojistného podvodu je např. subjektivně vnímané nedostatečné finanční ohodnocení. Takovým pachatelem je například zaměstnanec, který pracuje často přesčas, i třeba o víkendech, chce být pro společnost nepostradatelný, zná chod firmy, cítí se být nedoceněn. Takový člověk má většinou nákladné záliby – drahá auta a motorky, značkové oblečení, apod. U pachatele – zaměstnance lze také pozorovat změny v náladách, agresivní chování, výbuchy vzteku, často psychické problémy, které jej vedou ke konzumaci alkoholu. Pojistné podvody páchají jak zprostředkovatelé, makléři, tak likvidátoři.⁵

S podvodníky z řad tzv. „bílých límečků“ se můžeme setkat stále častěji. Nejčastěji se hrozba protiprávního jednání vyskytuje mezi vedoucími a řídicími pracovníky, kteří mají autonomii, kompetence a lépe se jim překonává vnitřní kontrola. Na českém trhu navíc chybí dostatečný dohled a kontrola ze strany akcionářů nebo mateřských společností.

Společnost KPMG⁶ prováděla v roce 2013 průzkum zaměřující se na četnost a profil interních pachatelů pojistných podvodů. Bylo zkoumáno celkem 596 případů podvodného jednání, Česká republika z toho šetřila 23 případů v letech 2011–2013. Dle průzkumu **profil** (interního) **pachatele** pojistného podvodu je následující:

- ve firmě je zaměstnán 5 a více let,
- typickým pachatelem je muž mezi 36 a 55 lety, je tedy starší než průměrný externí pachatel,
- obvykle pracuje ve finančním oddělení a z 60 % je členem vedení,
- v 90 % pachatel svůj čin zopakuje,
- bývá obvykle odhalen po 3 i více letech po udání.

Profil pachatele pojistného podvodu v České republice se oproti zahraničí značně liší. Typický český podvodník:

- je muž ve věku 46 až 55 let (48 % podvodníků),
- je v řídicí funkci (44 %) nebo jiné vedoucí pozici (26 %),
- ve firmě pracuje méně než 6 let a
- pracuje ve skupině (91 % podvodníků) s pomocí přátel, příbuzných (43 % případů).

V zahraničí je typický podvodník o něco mladší než u nás, pro srovnání je to muž ve věku 36 až 45 let, ve firmě je zaměstnán více než 6 let (41 %) – v roce 2011 tento světový trend následovala i Česká republika, avšak výzkumy dalších let ukázaly, že je doba zaměstnání typického podvodníka z vyšších řad kratší.

⁵ Tamtéž.

⁶ Společnost KPMG Česká republika. KPMG je celosvětová síť poradenských společností poskytujících služby v oblasti auditu, daní a poradenství. KPMG patří společně s firmami PricewaterhouseCoopers, Deloitte a Ernst & Young do tzv. Velké čtyřky auditorských firem.

4 Trestně právní charakteristika pojistných podvodů. Právní kvalifikace pojistných podvodů

Pojistné podvody jsou vzhledem ke specifickým způsobům páčání a okolnostem, za kterých jsou páčány, zvláštní kategorií podvodných jednání a tomu odpovídá i speciální trestný čin dopadající na pojistné podvody. Trestného činu **pojistný podvod podle § 210** trestního zákoníku se dopustí ten, *kdo uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí v souvislosti s uzavíráním nebo změnou, s likvidací pojistné události, nebo při uplatnění práva na plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění.*⁷

Podle § 210 odst. 2 TZ bude potrestán stejně jako v odst. 1 i ten, kdo v úmyslu opatřit sobě nebo jinému prospěch vyvolá nebo předstírá událost, se kterou je spojeno právo na plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění, nebo stav vyvolaný pojistnou událostí udržuje, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou.

Ustanovení o pojistném podvodu obsahuje *dvě samostatné základní skutkové podstaty*. V *první z nich* pachatel v souvislosti s uzavíráním nebo změnou pojistné smlouvy, v souvislosti s likvidací pojistné události nebo při uplatnění práva na plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění **uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí (§ 210 odst. 1)**; tato skutková podstata tedy poskytuje ochranu cizímu majetku v souvislosti s řádným sjednáváním pojistných smluv, likvidací pojistné události a poskytováním pojistného plnění, včetně tzv. jiného obdobného plnění.

V *druhé z nich* pachatel v úmyslu opatřit sobě nebo jinému prospěch **vyvolá nebo předstírá událost, s níž je spojeno právo na plnění z pojištění či jiné obdobné plnění, nebo stav vyvolaný pojistnou událostí udržuje, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou (§ 210 odst. 2)**. Objektem tu tedy je ochrana majetkových zájmů pojistitelů poskytujících plnění na podkladě uvedených událostí, tedy v konečném důsledku opět cizí majetek.

Zatímco skutková podstata podle § 210 odst. 1 nevyžaduje způsobení škody, pro naplnění znaků skutkové podstaty podle **§ 210 odst. 2 je třeba uvedeným jednáním způsobit škodu nikoli nepatrnou, tedy nejméně ve výši 5 000 Kč.**

K *trestní odpovědnosti* pachatele za trestný čin pojistného podvodu podle § 210 odst. 1 není nutné, aby pojišťovna (pojistitel) jednala v omylu, resp. aby jednání pachatele (např. pojistníka) vedlo k omylu pojišťovny (pojistitele), na základě kterého by poskytla pojistné plnění. K trestnosti tohoto činu se rovněž **nevyžaduje, aby pachatel skutečně vylákal plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění (pojistné plnění)**, na něž mu nevznikl nárok. Pokud však pachatel vyláká pojistným podvodem takové pojistné plnění, může jít podle jeho výše o způsobení škody, která podmiňuje použití vyšší trestní sazby ve smyslu § 210 odst. 4, 5 písm. c) nebo odst. 6 písm. a) (srov. R 9/2004).

Ve smyslu § 210 písm. a) odst. 1 je pachatel trestně odpovědný za uvádění nepravdivých nebo hrubě zkreslených údajů nebo zamlčení podstatných údajů *v souvislosti s uzavíráním nebo změnou pojistné smlouvy*. **Zákon nevyžaduje, aby k uvádění takových údajů nebo**

⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 210 odst. 1.

jejich zamlčení došlo přímo při sjednávání pojistné smlouvy, ale pojmem „v souvislosti“ stanoví mnohem volnější vztah k jejímu uzavírání nebo změně. Postačí uvedení nepravdivých nebo hrubě zkreslených údajů nebo zamlčení podstatných údajů kdykoli v průběhu procesu uzavírání pojistné smlouvy nebo provádění změny již uzavřené smlouvy. V podstatě tedy může dojít k takovému jednání *kdykoli od podání návrhu na uzavření pojistné smlouvy, podávání pozměňujících návrhů až do jejího konečného uzavření, kterým se rozumí akceptace konečného dohodnutého znění smlouvy při vzájemné shodě vůle.*

Vzhledem k tomu, že k uvádění nepravdivých a hrubě zkreslených údajů nebo zamlčení podstatných údajů je vázáno jen na souvislost s uzavíráním nebo změnou pojistné smlouvy, nemusí se takového jednání dopustit jen *účastníci této smlouvy* (pojistník nebo pojistitel, resp. fyzická osoba, která za něj jedná), ale může tak učinit i jiná osoba, např. pojištěný, oprávněná, resp. obmyšlená osoba, ale *i kdokoli jiný*, kdo v souvislosti s uzavíráním nebo změnou pojistné smlouvy poskytuje či má poskytovat relevantní údaje (např. lékař, který vykonal lékařskou prohlídku, která je podmínkou uzavření pojistné smlouvy).

Trestní zákoník **rozšířil trestnost činu ve smyslu písm. c) odst. 1 i na jednání pachatele při uplatnění práva na jiné obdobné plnění, tedy na základě jiného důvodu, než je plnění na základě pojistné smlouvy.** To se týká např. zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, podle něhož musí Česká kancelář pojistitelů plnit v případech vymezených zákonem poškozeným, aniž existuje pojistná smlouva. Poškozený má právo uplatnit svůj nárok na plnění podle § 6 zákona č. 168/1999 Sb. v tomto případě u České kanceláře pojistitelů jako profesní organizace pojistitelů, jedná-li se o nárok na plnění z garančního fondu podle § 24 zákona č. 168/1999 Sb. Kancelář je právnickou osobou se sídlem v Praze, která je oprávněna vyvíjet činnost v rozsahu stanoveném tímto zákonem. Pro účely tohoto zákona se Kancelář považuje za tuzemskou pojišťovnu a na její činnost se přiměřeně použijí ustanovení zákona č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví. Kancelář se zapisuje do obchodního rejstříku.

Ve druhé základní skutkové podstatě (odst. 2) *jednání pachatele spočívá v úmyslu opatřit sobě nebo jinému prospěch vyvoláním nebo předstíráním pojistné události nebo udržováním stavu vyvoláním pojistnou událostí a v důsledku tohoto protiprávního jednání způsobení škody nikoli nepatrné.*

Při posuzování pojistných událostí platí základní zásada platná pro všechny druhy pojištění, že **pojištěním se poskytuje ochrana před nahodilými událostmi.**

5 Formy a způsoby páčání pojistných podvodů

Pojištění lze rozdělit podle různých hledisek, typicky podle formy smluvního pojištění a to na *pojištění dobrovolné*, při kterém je respektována smluvní volnost jeho účastníků a jejich rovné postavení a *pojištění povinné*, kdy je zájem společnosti na ochraně proti následkům činností, které jsou zpravidla zdrojem zvýšeného rizika [např. pojištění odpovědnosti za škody způsobené advokáty – srov. zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii; pojištění odpovědnosti za škody provozovatelů civilních letadel – srov. zákon č. 49/1997 Sb.,

o civilním letectví, pojištění odpovědnosti provozovatelů vozidel za škodu způsobenou provozem těchto vozidel – srov. zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů, a další].

Způsoby páčání podvodu jsou velmi široké a rozmanité. Základními způsoby páčání jsou uvedení v omyl, využití omylu a zamlčení podstatných údajů. Tyto základní formy jsou možné při sjednávání nebo změně či vzniku pojistné smlouvy, při vzniku pojistné události nebo během likvidace pojistné události. Obvyklá je i kombinace těchto variant.

Od forem pojištění je třeba odlišit *druhy pojištění*, jimiž podle zákona o pojistné smlouvě jsou tzv. pojištění škodové, jímž se rozumí soukromé pojištění, jehož účelem je náhrada škody vzniklé v důsledku pojistné události nebo pojištění obnosové, kterým je soukromé pojištění, jehož účelem je získání obnosu, tj. dohodnuté finanční částky v důsledku pojistné události ve výši, která je nezávislá na vzniku nebo rozsahu škody [srov. § 3 písm. z) a aa) zák. č. 37/2004 Sb.].

Druhy pojištění jsou obecně kategorizovány podle řady kritérií, např. podle obsahu pojištění se jedná o úrazové pojištění, důchodové pojištění, nemocenské pojištění, pojištění majetku, havarijní pojištění, povinné ručení a další, dalším kritériem může být např. formy účasti na pojištění (dobrovolné pojištění, povinné pojištění) a další.

Relativně samostatným druhem jsou *pojistné podvody s motorovými vozidly*. Pojistné (a také leasingové) podvody jsou častým jevem na naší kriminální scéně. Lze je dokonce označit za kriminalitu 20. a počátku 21. století. Ve své podstatě velmi úzce souvisí s fingovanými krádežemi motorových vozidel, které obvykle slouží k zastření těchto podvodů. Pojistné a leasingové podvody velmi rychle přesáhly „regionální“ charakter, a řadí se do kategorie „nadmístní kriminality“, přesahující hranice našeho státu. U této trestné činnosti je zjišťována stále větší míra profesionality pachatelů zasahující mimo jiné i pojišťovnictví, zejména úsek pojištění motorových vozidel, které se ukazuje jako snadný a rychlý zdroj zisků. To přirozeně vede k hledání snadných zisků, s cílem vytěžit maximální prospěch z každé vhodné situace na úkor kohokoliv, což patří mezi primární příčiny vzniku pojistných a leasingových podvodů. Daný stav stále podporuje i z minulé doby zakořeněný názor ve vědomí lidí, že není nečestné napálit nebo „okrást“ jiný subjekt a tak se pojistný podvod stejně jako „podvod daňový“ stává určitým druhem „sportu“, který přináší značné zisky. Není již výjimkou, že pojistné podvody tohoto druhu souvisí s organizovaným zločinem.

Jako průvodní jevy, jež bezprostředně souvisí s pojistnými a leasingovými podvody, které lze označit byť ne v čisté podobě za způsoby páčání, se dají určit odstraňování identifikátorů motorového vozidla nebo uzavření leasingové smlouvy k motorovému vozidlu s cílem vozidlo dopravit do zahraničí a „zcizit jej“. *První způsob souvisí s pojistnými podvody* a spočívá v tom, že u odcizeného vozidla jsou zaměněny základní identifikační znaky (tzv. VIN – Vehicle Identification Number, výrobní čísla jednotlivých agregátů) jinými, které byly zpravidla vyřiznuty z vozidla, které není bezprostředně nijak spojeno s trestným činem. Tato identifikační čísla a znaky jsou zpravidla vzata z havarovaných automobilů shodného typu v zahraničí nebo i v České republice, který není odhlášen z provozu. *Druhý způsob* spáchání je převážně uplatňován u tzv. leasingových podvodů

a je charakteristický tím, že řidič se svým řádně pojištěným vozidlem zpravidla pronajatým na základě leasingové smlouvy, nebo vozidlem vypůjčeným v půjčovně automobilů, legálně vycestuje do zahraničí a zde vozidlo prodá. Nový majitel vozidlo zaregistruje, původní majitel po návratu do vlasti nahlásí policii odcizení vozidla v České republice a pojišťovně ohlásí pojistnou událost. Prověřování vozidla v zemi nového uživatele při registraci vozidla nemohou být zjištěny nesrovnalosti, protože v době registrace vozidla není jeho odcizení ještě nahlášeno, a proto nebylo po vozidle ještě vyhlášeno pátrání. Policie země původního uživatele vozidlo na svém území rovněž nezjistí, protože v době, kdy je po vozidle vyhlášeno pátrání, se vozidlo již v zemi původního uživatele již nenachází.

K tomuto druhému způsobu byli a stále, i když v menší míře, jsou využíváni tzv. bílí koně, o kterých již byla zmínka v předcházejícím textu.

K odhalování naznačené trestné činnosti značně pomáhala registrace přejezdů vozidel do zahraničí, kterou prováděly pohraniční policejní orgány České republiky, Polska, Slovenské republiky a Maďarska. Na základě zjištění přejezdu vozidla do zahraničí, zejména na území států bývalého Sovětského svazu a států Balkánského poloostrova, prováděla Policie ČR další šetření, které v mnoha případech vedlo k prokázání trestné činnosti držitelů vozidel a následně jejich obvinění ze zpronevěry nebo pojistného podvodu. V současné době jsou tyto přejezdy pohraničními policejními orgány zjišťovány v podstatně menším rozsahu a spíše nahodile. Není to však tím, že by pachatelé trestných činů zpronevěry a pojistného podvodu již vozidla do zahraničí nevyváželi. Podle mého názoru, ověřeného i praktickými zkušenostmi, pouze změnili taktické postupy při svém protiprávním jednání, a do značné míry tomuto stavu také napomohlo otevření hranic v rámci Schengenského prostoru. Modus operandi spočívá v tom, že technický průkaz nebo jeho kopie, popřípadě jen základní údaje o vozidle jako např. značka a typ vozidla, VIN, číslo motoru, rok výroby, barva a další, od vytipovaného vozidla jsou dopraveny do zahraničí, kde na základě těchto údajů je vozidlo, bez vlastní fyzické přítomnosti vozidla, procleno a zaregistrováno na konkrétní osobu, je mu přidělena registrační značka a vystaven technický průkaz. Registrační značka a technický průkaz jsou poté dovezeny do ČR, kde jsou na vozidle české registrační značky vyměněny za registrační značky cizozemské a toto vozidlo poté bez jakéhokoliv problému odjíždí do země své nové registrace bez toho, že by o jeho přejezdu byl kdekoliv učiněn záznam.

Další forma páchání této trestné činnosti, na niž v současné době organizované skupiny přecházejí a u které je velmi těžko prokazatelná subjektivní stránka trestného činu (úmyslné zavinění) zpronevěry motorového vozidla, jež bylo pronajato na základě leasingové smlouvy, eventuálně úmyslné jednání směřující ke spáchání trestného činu pojistného podvodu, spočívá v tom, že již nejsou „verbováni“ „bílí koně“ a na jejich doklady uzavírány leasingové smlouvy. Místo těchto osob organizátoři kupují krachující podniky a pro potřeby těchto podniků berou vozidla na leasing. Tato vozidla jsou poté vyvážena zejména do zemí bývalého Sovětského svazu a do zemí Balkánského poloostrova. I když se potvrdí vývoz tohoto vozidla do některé z uvedených zemí, a prokáže se tak i podvodný úmysl uživatele lízovaného vozidla, jen velmi obtížně a téměř beznadějně je možné náhradu škody zhojit v rámci konkurzního řízení.

Vzhledem k této nové situaci bude potřebné přijmout nová opatření směřující k předcházení a zabránění této trestné činnosti. Předně by měly přijmout účinná opatření podniky, které

se zabývají pronájmem motorových vozidel, a podstatně důkladněji prověřovat okolnosti, za kterých jsou vozidla lízována. Menší díl opatření připadá i na Policii ČR, která by v rámci operativně pátrací činnosti měla prověřovat ve spolupráci s Interpolem motorová vozidla, která byla odcizena, zda se nenacházejí v zemích bývalého Sovětského svazu apod.

6 Prevence pojistných podvodů

Pojišťovny rozlišují dva mechanismy v boji proti pojistnému podvodu v závislosti na druhu pojistného podvodu. Nejzákladnější členění pojistných podvodů z hlediska pojišťoven je rozlišení na tzv. klientský a interní podvod.

6.1 Klientský podvod

Klientským podvodem se nazývá pokus klienta či jiné osoby účastné na pojištění či pojistné události o předložení nepravdivých či změněných údajů za účelem získání neoprávněné výhody vyjádřené neoprávněnou hodnotou pojistného plnění z pojistné události.

Proti klientskému podvodu pojišťovny uplatňují například systémy včasného vyhledávání podezřelých pojistných událostí, a to podle rizikových kritérií, která jsou jednotlivými pojišťovnami vyvíjena a upravována podle zkušeností z praxe. Jednou z metod použití rizikových kritérií je vážená hodnota pravděpodobnosti výskytu pojistného podvodu u příslušného typu pojistné události, charakterizované konkrétním kritériem či kombinací více kritérií. Další možností je vyhledávání podezřelých souvislostí v klientském chování ve více zdánlivě nesouvisejících případech, případně i ve více pojišťovnách. Pojišťovny mají poměrně velké množství dat o svých klientech, které postupem času stále více využívají ke studiu chování podezřelých případů či klientů.⁸

6.2 Interní podvod

Interním podvodem se rozumí taková událost, na které má přímo či nepřímo podíl či účast některý ze zaměstnanců pojišťovny opět s úmyslem získat neoprávněné plnění z pojistné události, ať už pro kteroukoliv osobu zúčastněnou na pojištění či pojistné události, nebo pro sebe sama.

Proti internímu podvodu mohou pojišťovny bojovat více způsoby. Obdobně je účinný systém vyhledávání podezřelých pojistných událostí za použití rizikových kritérií, jako je tomu u klientského podvodu, ale tentokrát kritérií modifikovaných s ohledem na aspekt účasti zaměstnance na podvodu. Dalším způsobem jsou důsledně uplatňovaná pravidla vnitřního kontrolního a řídicího systému příslušné pojišťovny. Tento princip vychází

⁸ *Pojistný obzor, ročník 84 č. 12/2007, str. 31.*

z nastavení kontrolních mechanismů v jednotlivých hlavních procesech, následně v jejich monitorování, poté vyhodnocování a opětovně upravenému nastavení původních kontrolních procesů. Tato metoda se týká v podstatě všech významných procesů, kde může dojít k vlivu zaměstnance na průběh pojištění či vyřizování pojistných událostí včetně platebních procesů.

6.3 Nové technologie a postupy při odhalování pojistných podvodů

Pojišťovny investují nemalé částky do vývoje softwarů na odhalování pojistných podvodů. ČSOB a Kooperativa jako první zprovoznily technologický systém pro detekci pojistných podvodů AFMS (Adastra Fraud Management System). Ten zpracovává zadávaná data o jednotlivých pojištěních. Jeho přínosem bylo zejména zvýšení procenta prokázaných podvodů z šetřených případů a také omezení lidského faktoru při výběru pojistných událostí k prošetření. Také zrychlil jejich zpracování s menším rizikem neodhalení podvodů.⁹

U odhalování pojistných podvodů v oblasti pojištění motorových vozidel zavedla Česká pojišťovna systém Virtual Crash, který provádí u průběhu dopravních nehod analýzy obdobné znaleckým. Do systému jsou zadána různá faktografická data a ten poté provede simulaci a analýzu, při které může být odhalena fingovaná škodní událost.¹⁰

Relativně novou technologií užívanou k odhalování a tím i prevenci pojistných podvodů je využívání hlasových analyzátorů, které pracují na principu tzv. „detektoru lži“. Pomocí analýzy stresu a vrstev v hlasu volajícího, systém upozorňuje na podezřelé případy. Využití těchto prostředků k prokázání trestné činnosti je však velmi sporné.

Závěr

První pojistné podvody se dají datovat do dávné historie, lidé se o ně pokoušejí už od samých počátků pojištnictví. To se promítlo i do dnešní legislativy, kdy zákony definují pojem pojistný podvod a stanovují trest až deseti let odnětí svobody. Na pojistné podvody a jejich charakterizování se dá nahlížet z mnoha pohledů, ať už z formy páčání pojistného podvodu, kdy se zde v rolích pachatele objevují organizované skupiny, ale i dosud bezúhonní klienti, kteří chtěli využít příležitosti, tak i podle odvětví pojištnictví v kterém jsou páčány či podle vztahu pachatele k pojišťovně, kdy se může jednat o interního (čili zaměstnance) či externího (klienta) pachatele.

9 Detekce pojistných podvodů v Kooperativě [online]. SystemOnLine. 2005. [cit. 2015-05-08]. Dostupné z: <http://www.systemonline.cz/zpravy/detekce-pojistnych-podvodu-v-kooperative-z.html>

10 Poradí si systém Virtual Crash s pojistnými podvody? [online]. finance.cz, 5. květen 2009, [cit. 2015-05-07]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/218809-poradi-si-system-virtual-crash-s-pojistnymi-podvody/>

Zástupci pojišťoven se shodují, že se pojistné podvody již dávno netýkají pouze notorických podvodníků a organizovaných kriminálních skupin, ale čím dál častěji se týkají klientů, kteří se dostali do finanční nouze a snaží se ji tímto způsobem vyřešit bez toho, aby si uvědomovali, jaké riziko podstupují a jaké sankce jim hrozí; pojistitelé tak v poslední době často odhalují podvody v úrazovém pojištění a v pojištění nemoci.

Statisticky u nás pojistných podvodů přibývá, ale jak již bylo řečeno v úvodu, otázkou je, zdali je to způsobeno vyšším počtem pokusů o pojistný podvod, kdy lidé reagují na svou zhoršující se ekonomickou situaci v posledních letech, a chtějí si tedy nějak přilepšit, či tím, že pojišťovny v posledních letech značně investují do rozvoje systému na odhalování pojistných podvodů, a zvyšují tím statistický počet odhalených pojistných podvodů.

Co se týče přírůstku a úbytků počtu pojistných podvodů podle jednotlivých odvětví pojištění, vedou stále podvody spojené s pojištěním motorových vozidel, avšak obecně lze u nich pozorovat ve vztahu k finančnímu objemu sestupný trend. V souvislosti s objemem peněz naopak dochází k nárůstu v oblastech pojištění majetkového a pojištění odpovědnosti. Pojišťovny se shodují i na výrazném růstu v podílu podvodů s úrazovým připojištěním a životním pojištěním. Stále častěji totiž jde o organizované skupiny využívající falešných lékařských zpráv od lékařů, kteří s nimi spolupracují. V takovémto případě může neprávem uplatňované odškodnění dosáhnout až několika statisiců. Zároveň se v poslední době často stává, že stejnou pojistnou událost se tito pachatelé zkoušejí uplatnit u více pojišťoven. Novým trendem jsou pojistné podvody v oblasti podnikatelského pojištění. Je zaznamenán v posledních letech nárůst insolvenčí, osobních bankrotů a úpadků a počet odhalených podvodů v této oblasti se stále zvyšuje.

Pojišťovny se snaží zaujmout klienty atraktivními pojistnými produkty a zjednodušením procesu uzavírání pojištění, přitom by však měly zvážit, zdali přílišné zjednodušení nepovede k častějšímu zneužívání pojistných produktů. Případně musí přijmout organizační opatření schopné efektivně podvody odhalovat. Úspěšný boj s pojistnými podvody totiž přináší na pojistném trhu konkurenční výhodu.

Softwarově rozvíjí Česká asociace pojišťoven Systém pro výměnu informací o podezřelých okolnostech SVIPO, v kterém si pojišťovny mezi sebou vyměňují data týkající se havarijního pojištění a povinného ručení a systém následně na základě předem definovaných scénářů pojišťovněm rozesílá výstupy s upozorněním na podezřelé pojistné události. Novinkou posledních let je hlasový analyzátor, který naslouchá normální hladinu hlasu volajícího klienta při zadávání jeho identifikačních informací a poté pomocí odhalování stresu a vrstev v hlase porovnává, věrohodnost informace.

Seznam bibliografických odkazů

HRADEC, M. *Pojistné podvody*. Vydání první. Vysoká škola finanční a správní, 2014.

CHMELÍK, J., PORADA, V., PRŠAL, V. *Pojistné podvody*. Praha: Policie České republiky, 2000.

CHMELÍK, J., NOVOTNÝ, F., STOČESOVÁ S. *Trestní právo hmotné*. Obecná část. Plzeň: Vydatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016.

CHMELÍK, J. Charakteristika pojistných podvodů: Příspěvek XV. mezinárodní konference soudních znalců. *Soudní inženýrství* [online]. Brno, 2006, roč. 17, č. 3 [cit. 2015-04-24]. Str. 152–157. Dostupné z: <http://www.sinz.cz/archiv/docs/si-2006-03-152-157.pdf>

MARVAN, M., a kol. *Dějiny pojištnictví v Československu*. 1. díl. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Novinář. 1989.

MARVAN, M., a kol. *Dějiny pojištnictví v Československu*. 2. díl. Bratislava: Vydavatelství a nakladatelství ALFA KONTI s.r.o., 1993.

MRÁKOVÁ, M. Pojistný podvod v životním a úrazovém pojištění a pojištění nemoci. *Pojistný obzor: Časopis českého pojištnictví*. Praha: Pulso, 2003, LXXX, č. 2

Pojistný podvod. *Česká asociace pojišťoven* [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://www.cap.cz/vse-o-pojisteni/pojisteni-v-praxi/pojistny-podvod>

Recenzenti:

doc. JUDr. Peter Polák, PhD., Paneurópska vysoká škola, Bratislava, SR,
e-mail: peterpolak@paneurouni.com

JUDr. Vlastimil Pršal, PhD., Krajské ředitelství policie Středočeského kraje,
e-mail: prsal.vlastimil@seznam.cz